

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะเป็นเครื่องมือพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพ ดังพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาตอนหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคนประโยชน์จากการเข้าโรงเรียนเรียนหนังสือจนอ่านออกเขียนได้และมีความรู้พิเศษในสาขาต่างๆ เป็นที่ยอมรับกันว่ามีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นการเรียนรู้เพื่อทำหน้าที่หาเลี้ยงชีวิตตนและครอบครัว เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นๆ เป็นการส่วนรวม อันเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกคนต่อสังคม” จะเห็นได้ว่า การศึกษาเกิดจากผลรวมของประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ถ้าบุคลากรของชาติได้รับการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เป็นอย่างมาก

จากความสำคัญดังกล่าว แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) จึงมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ตลอดจนมีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพสามารถพึ่งตนเอง และดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) และมีนโยบายเร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับ ให้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานตามวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการเด็กมีจุดมุ่งหมายให้เด็กก่อนวัยศึกษามีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537) ดังนั้นการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ดี ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณาเป้าหมายของการศึกษา นอกจากจะมุ่งให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาได้ดี ยังเป็นการศึกษาพื้นฐานที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา แนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมุ่งให้เด็กพัฒนาคุณลักษณะหลายด้าน เช่น การรับรู้

การสื่อสารโดยการฟัง การพูด รักตัวเอง และสิ่งแวดล้อม มีการตัดสินใจดี รู้จักคิดก่อนทำกิจกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดประสบการณ์ในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนแทนการสอนเป็นรายวิชา อันประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ การเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม การเล่นกลางแจ้ง การรับประทานอาหารกลางวัน การนอน เกมการศึกษา และกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาตาม ความสามารถของแต่ละคน และไม่มุ่งเน้นเร่งสอน อ่านเขียน โดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาสติปัญญาที่แท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งของแนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) โดยนักวิชาการต่างมองเห็นว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 6 ขวบ จะเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรมศิลปะศึกษา เนื่องจากการพัฒนาการด้านการเรียนรู้มีความแตกต่างจากเด็กวัยสูงขึ้นไป อาทิ ช่วงความสนใจสั้น จำนวนคำศัพท์ยังมีจำนวนจำกัด การนำคำศัพท์มาเรียบเรียงเป็นประโยคที่ใช้สื่อความหมายกับผู้อื่นยังอยู่ในระยะเริ่มฝึกหัด มีความสับสน มีความจำกัดในการใช้ภาษา และมีปัญหาที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม ดังนั้น จึงจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกันกับแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1-3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) โดยระบุไว้ว่า กิจกรรมศิลปะศึกษาจะต้องจัดให้เด็กทุกวัน เช่น การวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การพับ ฉีก ปะ ตัด ฯลฯ

ศิลปะศึกษา มีคุณค่าในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ทั้งในด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ (Lowenfeld, 1982) สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง 4-6 ขวบ Torrance (1964) ได้ให้ความเห็นว่า เป็นวัยที่มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ที่สุด จะเรียนรู้ทักษะด้วยการเลียนแบบบทบาทของผู้ใหญ่ หรือผู้ใกล้ชิด มีความอยากรู้อยากเห็น กิจกรรมศิลปะศึกษาจะเข้าไปมีบทบาทต่อเด็กวัยนี้อย่างมาก เพราะเหมาะกับความสนใจและความสามารถ จะเกิดการเรียนรู้จากการกระทำถ่ายถอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ ความมั่นใจในตนเองจะพัฒนาได้มากหรือน้อย สามารถทำได้ด้วยการให้กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะ การมุ่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นจากวิชาศิลปะศึกษา จะมีผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเอง (สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ, 2528) และงานวิจัยของ ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์ (2529) ได้เปรียบเทียบพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จากการเล่นของเด็กปฐมวัย พบว่าเด็กจะมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์จากการเล่นของเล่นไม้บล็อก และของเล่นสามเหลี่ยมในบ้านมากกว่าการปล่อยให้เล่นอย่างอิสระ สอดคล้องกับ สาดินี บุโรตม (2523) ได้ศึกษาความคิดสร้าง

สรรค์จากการสร้างแบบฝึกเขียนภาพของนักเรียนระดับก่อนวัยเรียน ปรากฏว่าแบบฝึกเขียนภาพที่สร้างขึ้นตามแนวความคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) มีประสิทธิภาพต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การแสดงออกทางศิลปะ เด็กจำเป็นต้องใช้กล้ามเนื้อบางส่วนเพื่อบังคับมือ ในการขีด การเขียน การตัด ฯลฯ เพื่อบังคับให้เกิดรูปร่าง รูปทรง ตามแบบที่กำหนดหรือตามความคิดจินตนาการ จึงช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายที่ดี การวาดภาพของเด็กเป็นการแสดงออกทางศิลปะที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญเติบโตทางร่างกาย โดยใช้สายตาให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว ในส่วนที่ต้องใช้ทักษะการควบคุมทิศทางการลากเส้น การเพิ่มความสามารถในการใช้มือจะนำไปสู่ความพร้อมในการเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว การที่เด็กสามารถควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและสายตาให้ขีดเขียนเส้นไปมากในลักษณะต่างๆ ได้ ถือเป็นความสามารถขั้นเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การเขียน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521) และจากงานวิจัยของ วาสิี ประุงสิงห์ (2524) พบว่าประสบการณ์ที่จัดในชั้นอนุบาลของโรงเรียนส่วนใหญ่ เช่น การวาดรูประบายสี ล้วนแต่เป็นประสบการณ์ที่ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย นอกจากนี้ ยังจะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกทางความคิด จินตนาการ เมื่อสร้างสรรค์ผลงานสำเร็จ จะทำให้เกิดความพอใจขณะปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ เกิดความสนุกสนาน แจ่มใส เบิกบาน ซึ่งตรงกับลักษณะนิสัยของเด็กในวัยนี้ที่ชอบเล่นมากกว่าชอบเรียน กิจกรรมศิลปะศึกษาจึงมีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ช่วยให้เด็กมีโอกาสสำรวจความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง และก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2516) อีกทั้งยังเป็นสื่อให้เด็กมีโอกาสในการทำงานร่วมกัน รู้จักการรอคอย การเสียสละ เลื้อยเพื่อเพื่อนเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางด้านสังคม ดังที่ ศิริลักษณ์ ศรีกมล (2531) กล่าวไว้ว่า หากใช้คุณค่าให้ถูกจะเกิดประโยชน์ที่มีค่ามหาศาลต่อเด็ก ไม่ใช่เพียงแค่จัดประสบการณ์เพื่อฝึกทักษะต่างๆ เพื่อพัฒนาความพร้อมของเด็กและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ศิลปะมีบทบาทในการสร้างนิสัย สร้างชีวิตให้กับเด็ก

นอกจากนี้ศิลปะยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อันเกิดจากกระบวนการทำงานศิลปะ ไม่เพียงแต่เป็นสื่อการเรียนรู้ด้านวิชาการแต่เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา ที่เกิดการสังเกต การสำรวจ เยาวพา เดชะคุปต์ (2528) มีความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะศึกษา เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการทดลอง ค้นคว้าและสามารถสื่อสารสิ่งที่เขาได้ทดลองกับผู้อื่น อันนำไปสู่พัฒนาการทางด้านกรรับรู้ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533) อธิบายว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมประสบการณ์ทางความรู้สึกสัมผัส มากกว่าประสบการณ์ที่ใช้เหตุผล เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการ เด็กจะเกิดการรับรู้จากการมอง เมื่อถ่ายทอดมาเป็นผลงานศิลปะ และจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งชื่นชมและรู้คุณค่าความงามในธรรมชาติ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางสุนทรียภาพ

คุณค่าของศิลปะมีส่วนช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ แสวงหาสิ่งใหม่ๆ ที่เหมาะสมให้เกิดจินตนาการเพิ่มนิสัยการทำงานศิลปะ ทำให้เกิดความรู้และซาบซึ้งต่อคุณค่าทางความงาม (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2525)

เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ ฉะนั้นกิจกรรมศิลปะศึกษา จึงมุ่งผลต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) สำหรับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปะศึกษาที่กล่าวไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ ชั้นเด็กเล็กว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการรู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ได้ปรับตัวจากการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2534)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้สรุปถึงประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสระภาพในการทำงาน ควรวางอุปสรรคในที่ที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ และมีโอกาสเลือกหยิบได้ตามความพอใจ ในขณะที่เดียวกันเด็กสามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อนๆ ได้
2. เด็กมีสุนทรียภาพต่อสิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำตัวอย่างโดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก โดยฝึกให้เด็กเห็นว่าทุกอย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกตเห็นสิ่งที่ ผิดแปลก ในสิ่งธรรมดาสามัญ ฝึกให้สนใจในสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว
3. เด็กเกิดความพอใจสนุกสนาน ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เด็กควรทำตามความพอใจและสนุกสนาน การพูดคุยเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เป็นโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความคิด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปะศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ตลอดจนการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ดังที่ ชูจิตต์ วัฒนารมย์ (2529) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา ทั้งครูและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษาต่างก็มีการ

รับรู้ในคุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาที่มีต่อเด็กในด้านการส่งเสริมความรู้สึทางศิลปะ เทคนิคการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางอารมณ์ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน ฯลฯ

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา จะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ ด้าน ครูผู้สอนศิลปะศึกษานับว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทอย่างสูง ในการที่จะส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก ด้วยวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปะที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำ ครูจึงควรมีความรู้ทางด้านศิลปะและมีทักษะในการจัดประสบการณ์เป็นอย่างดี อีกทั้งครูยังต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เพื่อการกระตุ้น ยั่วยุให้เด็กกล้าแสดงออกอย่างมีความเชื่อมั่น (กรมวิชาการ, 2527) นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยว่า การสนับสนุนหรือการเสนอกิจกรรมศิลปะให้เด็กสร้างสรรค์นั้น ครูควรจะมีเป้าหมายหรือความเชื่อเกี่ยวกับผลงานทางศิลปะของเด็กไว้ในใจว่า เด็กควรเป็นผู้ริเริ่ม มีอิสระทางความคิด จินตนาการ และมีความกระตือรือร้นในการรับรู้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและบทบาทของศิลปะศึกษา เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เพื่อสามารถจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมตามความต้องการและความสนใจของเด็ก ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาให้แก่เด็ก จึงอยู่ในความดูแลของครู ซึ่งครูในระดับปฐมวัยมีพื้นฐานความรู้ด้านอนุบาลแตกต่างกันออกไป (ซูลี ช่วยเอื้อ, 2532) จึงเกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กเท่าที่ควร จากงานวิจัยของ มีนา คงสุริยะนาวัน (2528) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปได้มอบหมายให้ครูประจำชั้นเป็นผู้สอนทุกกลุ่มวิชา และครูไม่สามารถสอนได้ทุกกลุ่มวิชา เพราะขาดความรู้และทักษะ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการสอนอันส่งผลให้ขาดสมรรถภาพในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้แก่เด็ก

นอกจากปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับครูผู้สอนแล้ว ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆที่จะทำให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เทียนชัย เสาวจินดาวัฒน์ (2535) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ กิจกรรมการสอน ผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533) กล่าวถึงข้อคิดในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ควรคำนึงถึงการวางแผนกิจกรรมการสอนล่วงหน้าตลอดเทอม ทั้งในด้านการกำหนดจุดประสงค์ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สภาพห้องเรียน และวิธีสอนให้สอดคล้องกับแผนที่วางไว้ คุณลักษณะของครูผู้สอน

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จาก การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ โดยจัดประสบการณ์ในรูปของศิลปะต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง จนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน องค์ประกอบในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาจึงควรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม การดำเนินการสอน สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล

ด้านวัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กประถมวัย ส่วนใหญ่จะอยู่ใน ความรับผิดชอบของครูปฐมวัย ซึ่งเป็นครูประจำชั้น งานวิจัยของ สุทธิลักษณ์ มณีศรี (2537) พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ครูขาดเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อการค้นคว้า และไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ ที่จะร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการ จัดการศึกษา

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม การศึกษาวิจัยของ มัทนา ท้าวพริก (2531) พบว่า การจัด ประสบการณ์ศิลปะศึกษา ยังมีปัญหาเนื่องจากมิได้มีการกำหนดเนื้อหาของกิจกรรมศิลปะศึกษาไว้ ในแผนการจัดประสบการณ์ทุกหน่วย และมีได้กำหนดให้ชัดเจนว่า หน่วยไหนจัดกิจกรรมอะไรให้ แก่เด็ก

ด้านการดำเนินการสอน ยูพา ประถมภักุและคณะ (2526) ได้ศึกษาพบว่าครูประจำชั้น ต้องสอนทุกวิชา มากกว่าร้อยละ 50 ของครูประจำชั้นที่สอนวิชาศิลปะศึกษาไม่มีความรู้ในวิชา ศิลปะศึกษา ครูที่ทำการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้แก่เด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะเป็นครูประจำชั้น หรือไม่ก็มาจากครูที่สอนในระดับประถมศึกษา จากการติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ (2527 : คำชี้แจง) ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของศิลปะศึกษาอยู่ใน ระดับน้อย สอดคล้องกับคำกล่าวของ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ว่า ครูประถมศึกษาส่วน ใหญ่ไม่มีความรู้เฉพาะทางศิลปะ แต่ก็สอนศิลปะศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนดให้ครูประจำชั้นสอน และต้องสอนทุกวิชา

ด้านสื่อและอุปกรณ์ สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสื่อความหมายระหว่างครูกับ นักเรียน สนับสนุนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ทำให้การเรียน การสอนเป็นไปอย่างก้าวหน้า (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2520) จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) พบว่า โรงเรียนประถมศึกษายังขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและ หนังสือเด็กมากที่สุด ครูส่วนมากใช้เงินส่วนตัวจัดซื้ออุปกรณ์เอง และจากงานวิจัยของ ทศนีย์ เอี่ยมละออ (2531) พบว่าครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กจะต้องการการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนไม่แตกต่างจากความต้องการด้านอื่น

ด้านการประเมินผล วิรัตน์ พิชญไพบูลย์ (2516) กล่าวไว้ว่า การวัดผลการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อวัดระดับความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียนและประกอบกิจกรรมทางศิลปะ สามารถทำได้หลายวิธีโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะต่างๆ ของการเรียนการสอนแต่ละกิจกรรม เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การทดสอบ ซึ่งเป็นการหาข้อมูลเพื่อมาสรุปเพื่อประเมินผล จากงานวิจัยของ ชุติ ช่วยเอื้อ (2532) ได้ศึกษาการใช้แนวการวัดประสพการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าโรงเรียนไม่มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน เพราะมีจำนวนเด็กในชั้นเรียนมากเกินไป ทำให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่คล่องตัว

นอกจากนี้ โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531) ได้ศึกษาการจัดการสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่า มีจำนวนนักเรียนมากทำให้จัดกิจกรรมลำบาก ครูไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผล ครูต้องการได้รับการนิเทศเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอน กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้วิเคราะห์แนวการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูมีปัญหาเรื่องวิธีการสอน ในเรื่องการประเมินผลการเรียนการสอน และในเรื่องการควบคุมชั้นเรียน

กรุงเทพมหานครมีการจัดการศึกษาส่วนท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษา 429 โรงเรียน ในเขตพื้นที่ 40 เขต เปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 419 โรงเรียน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร สภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจในกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด ซึ่งประกอบด้วยประชาชนหลายอาชีพและมีฐานะแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งในสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน เด็กส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และเป็นเด็กที่ขาดความพร้อมทางการเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนค่อนข้างลำบาก เพราะต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือควบคู่ไปด้วย (กองวิชาการสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2533) ไม่สามารถขยายพื้นที่บริเวณ โรงเรียนออกได้ เมื่อเทียบกับปริมาณนักเรียน จึงทำให้ขนาดห้องเรียนต่อจำนวนนักเรียนไม่เป็นไปตามมาตรฐาน จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัจจุบันนี้ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ มีการเตรียมความพร้อมไปสู่การเรียนในระดับประถมศึกษา เด็กเล็กจึงอยู่ในความดูแลของครูปฐมวัย ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก อันเกิดจากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้แก่เด็ก การจัดประสพการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย จะเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่า

การสำรวจสภาพและปัญหาของครูปฐมวัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งคาดว่าจะได้ประโยชน์ อันเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ และพัฒนาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม การดำเนินการสอน สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ

- 1.1 วัตถุประสงค์
- 1.2 เนื้อหาและกิจกรรม
- 1.3 การดำเนินการสอน
- 1.4 สื่อและอุปกรณ์
- 1.5 การประเมินผล

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูปฐมวัยหรือครูประจำชั้นที่มีหน้าที่จัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาให้แก่นักเรียน ชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปีภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2539

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยเชื่อว่าการตอบแบบสอบถามของครูทุกคน เป็นข้อมูลที่ตอบตามสภาพความเป็นจริงและเชื่อถือได้ ความแตกต่างด้านความรู้ และ ประสิทธิภาพไม่เป็นปัญหาต่อการตอบแบบสอบถาม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ในรูปของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง จนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่เข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก อายุระหว่าง 4-6 ปี หรือเด็กก่อนวัยเรียน (Preschool) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

ครูปฐมวัย หมายถึง ครูประจำชั้นหรือครูที่มีหน้าที่จัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาให้นักเรียนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนอนุบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อครูที่มีหน้าที่ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย ให้รับรู้สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อให้ผู้บริหาร นักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา ได้รับรู้สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และอาจนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนที่ทำการสอนเด็กปฐมวัย ในสังกัดอื่นๆ ได้
3. เป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การจัดประสบการณ์ เด็กปฐมวัย และครูปฐมวัย